

ΓΕΡΑΡΔΟΣ ΑΝΚΩΣ (PAPUS)

Ο Gerard Anacleto Vincent Encausse, όπως ήταν το πραγματικό του όνομα, γεννήθηκε στις 13 Ιουλίου του 1865, στην Κορόνι της Ισπανίας, από Γάλλο πατέρα και Ισπανίδα μητέρα. Τα παιδικά του χρόνια τα έζησε στην Μονμάρτη, στο Παρίσι, όπου οι γονείς του ήρθαν το 1869 όπου και πέθανε στις 25 Οκτωβρίου του 1916. Απόφοιτος της Ιατρικής εργάστηκε για λίγο ως γιατρός σε νοσοκομεία, για να διακόψει όμως σύντομα την ιατρική του σταδιοδρομία προκειμένου να αφοσιωθεί στην Ερμητική επιστήμη.

Η διδακτορική του διατριβή αφορούσε στη «Φιλοσοφική Ανατομία και τις Διαιρέσεις της» (07.07.1894). Υπήρξε πολυμαθής, πολυταξιδεμένος και καλλιεργημένος, λάτρης της φιλοσοφίας και της επιστήμης, αλλά και ενορατικός. Εξαιρετικός στους συλλογισμούς του, τόσο της Ανάλυσης και της Σύνθεσης, όσο και κυρίως, της Αναλογίας και των Αντιστοιχιών, και δεινός ομιλητής. Πολυγραφότατος συγγραφέας του οποίου τα έργα γνωρίζουν ακόμη και σήμερα, εκατοντάδες εκδόσεων και μεταφράσεων, όπως στα Γερμανικά, Αγγλικά, Ιταλικά, Ισπανικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Σλοβενικά κ.α.,

Ίδρυσε δύο σημαντικά περιοδικά: το “L’ Initiation” («Η Μύηση») και το “La Voiled’ Isis” («Το Πέπλο της Ίσιδας»). Υπήρξε επίσης, εξαιρετικός ιατροφιλόσοφος, γιατρός και θεραπευτής, σωμάτων και ψυχών, εφαρμόζοντας όλες τις μεθόδους της ιατρικής (αλλοπαθητική, ομοιοπαθητική, ενεργειακή, πνευματική κλπ), αναλόγως της περιπτώσεως και του επιπέδου του προβλήματος. Ήδη, από το 1895 διατύπωνε τις βάσεις μιας νέας θεραπευτικής : «Οι αρρώστιες του σώματος, έγραφε, όπως τραυματισμοί, θλάσεις των οστών, κατάγματα, διαστρέμματα, πυρετοί, δυσπεψίες, δυσκοιλιότητες, εντερίτιδες κλπ, θα πρέπει να θεραπεύονται δια των αντιθέτων δηλ. δια της αλλοπαθητικής. Οι νόσοι του αστρικού, όπως η φυματίωση, ο καρκίνος, οι κύριες νευρικές παθήσεις, θα πρέπει να θεραπεύονται δια της ομοιοπαθητικής, του μαγνητισμού, της ισοπαθητικής, της οποθεραπείας και δια ερμητικών σπαγειρικών μεθόδων. Οι διανοητικές νόσοι, όπως η καταληψία, ο βαμπυρισμός, η επιληψία, η υστερία, η σχιζοφρένεια, μόνον δια της προσευχής και της θεουργίας είναι δυνατόν να ιαθούν. Η οδός που μάς οδήγησε στις παρούσες αντιλήψεις μας, δεν είναι νέα, (έγραφε στο έργο του “Qu’ est - sequel’ Occultisme”, Leymarie 1929) διότι ανάγεται σε απόψεις περί Ανθρώπου, Κόσμου και Θεού, που διδάσκονταν στα Ιερά

της Αιγύπτου, ήδη από το 2600 π.Χ. Πολλοί ερευνητές, ελεύθεροι κατά το πνεύμα, στράφηκαν προς την αρχαϊκή αυτή φιλοσοφία των Πατριαρχών, των Αιγυπτίων Μυσταγωγών, του Μωϋσή, προς τους Χριστιανούς Γνωστικούς και Φωτισμένους, προς τους Αλχημιστές και τους Ροδόσταυρους, η οποία δεν μεταβλήθηκε καθόλου δια μέσου των αιώνων... Οι Ιατρικές Σπουδές, όπως γίνονται παραδεκτές και ασκούνται επί των ημερών μας, προάγουν ελάχιστους κλινικούς, μερικούς φυσιολόγους, αλλά κανέναν φιλόσοφο με την ανώτερη έννοια της λέξης.»

Πάνω απ' όλα υπήρξε μέγας φιλάνθρωπος, όπου και μ' όποιον τρόπο μπορούσε. Διέχεε απλόχερα και με ταπεινοφροσύνη, την καλοσύνη του, «μέσα από την ακαταπόνητη επιθυμία του να υπηρετεί τον πλησίον του, ως αυθόρμητο αποτέλεσμα της φλογερής του αγάπης για τον Κύριο Ημών Ιησού Χριστό», γράφει ο γιος του, Δρ. Φιλίπ Ανκώς. Όπως χαρακτηριστικά έλεγε, ο «νόμος της ζούγκλας», στο ανθρώπινο επίπεδο αντικαθίσταται με τον «νόμο της θυσίας». Με την θυσία, για την οποία ο Paul Sedir έγραψε : «Η θυσία στηρίζει το Σύμπαν. Ο άνθρωπος την αντιλαμβάνεται ως έναν νόμο αμοιβαίας ανταλλαγής, έπειτα ως ένα ηθικό καθήκον, έπειτα την ακολουθεί λόγω αγάπης. Σε αυτήν την βαθμίδα, η εκούσια αποδοχή των βασάνων οδηγεί υψηλότερα από τους μαθηματικούς νόμους της έμφυτης δικαιοσύνης. Κάνει να κατέλθει το Απόλυτο εντός του σχετικού, μέσα μας και γύρω μας.»

Το 1914 ξεκίνησε ο 1ος Παγκόσμιος Πόλεμος, κατά τον οποίο ο Δρ. Gerard Anaclel Vincent Encausse, αφιερώθηκε στην περίθαλψη των αρρώστων και ασθενών του πολέμου. Δύο χρόνια μετά την έκρηξη του πολέμου, το 1916, αποσαρκώθηκε σε ηλικία 51 ετών, όρθιος ως στρατιώτης, κατά την εκπλήρωση του καθήκοντός του προς την Πατρίδα του, αφού προσβλήθηκε από φυματίωση, λόγω των κακουχιών στο μέτωπο, όπου υπηρετούσε ως Αρχίατρος στα στρατιωτικά κινητά νοσοκομεία.

Έτσι περιγράφει την περίσταση ο γιος του, Δρ. Philippe Encausse: «Αρχίατρος σ' ένα νοσοκομείο, στην διάρκεια του μεγάλου πολέμου, ο γιατρός Ζεράρ Ανκώς αφοσιώθηκε ολοκληρωτικά στους αγαπημένους του τραυματίες. Ξόδεψε τον εαυτό του, χωρίς τσιγγουνιές και διαμαρτυρίες, πολύ ευτυχισμένος που μπορούσε να ανακουφίζει το πεσμένο ηθικό και τα σωματικά βάσανα των ανθρώπινων πλασμάτων που του είχαν εμπιστευθεί... Αφού έμεινε πολλούς μήνες στο μέτωπο, ο Αρχίατρος Ανκώς έπεσε άρρωστος. Εξαντλημένος από την τρομερή δουλειά, που ήρθε να υπερ-προστεθεί σε μια πάνω από τριάντα χρόνων δραστηριότητα, το φυσικό του σώμα δεν μπόρεσε ν' αντισταθεί περισσότερο... Μέχρι το τέλος υπήρξε λοιπόν, θύμα της αφοσίωσής του, της επιθυμίας του να Υπηρετεί. Ήταν στις 25 Οκτώβρη, όταν πήγε να επισκεφθεί τον συνάδελφο και φίλο του καθηγητή κ. Εμίλ Σερζάν, στο νοσοκομείο «Λα Σαριτέ», που κατέρρευσε... Πέθανε εκεί όπου είχε αρχίσει την ιατρική του σταδιοδρομία. Σκληρή σύμπτωση!... »

Ο Paul Sedir, ο μέγας αυτός Εσωτεριστής, αποχωρίστηκε τον φίλο του, τον Δρα Ζεράρ Ανκώς, με τα παρακάτω λόγια, σαν μια τελευταία απότιση φόρου τιμής, τη στιγμή της ταφής του στο Παρισινό νεκροταφείο του Περ-Λασαίζ, στο 93ο τμήμα: «Ο διανοούμενος, ο φιλόσοφος με τις υπέροχες ενοράσεις του, ο πανίσχυρος προπαγανδιστής, ο καταχειροκροτημένος ομιλητής, ο μνημένος, ο εύστροφος θεραπευτής, όλες αυτές οι θαυμαστές ιδιότητες συγκεντρώνονται στο πρόσωπο αυτού του ανθρώπου του Καλού, που το σκήνωμά του, από τώρα σεβαστό, αφιερώνεται σήμερα στη κοινή μας Μητέρα... Ας μιμηθούμε αυτόν τον πρωτεργάτη, που θέλησε να μην είναι παρά μόνον φίλος για μάς και που υπήρξε και αρκετά δυνατός για να κρύβει τους πόνους και τα βάσανά του, κάτω από ένα μόνιμο χαμόγελο...

Ας σκουπίσουμε τα δάκρυά μας, διότι αυτά θα τον κρατήσουν μέσα στις σκιές. Κι ας χαρούμε, όπως και αυτό ο ίδιος χαιρέται εδώ και τρεις μέρες, που θα ξαναβλέπει επιτέλους πρόσωπο με πρόσωπο, τον Πανίσχυρο Θεραπευτή, τον Αυθεντικό Ποιμένα των ψυχών, τον Αιώνιο Φίλο και τον Πολυαγαπημένο, του οποίου υπήρξε ο πιστός υπηρέτης.»

Ανάμεσα στις ποσωπικότητες, που ο Δρ. Gerard Anaclel Vincent Encausse αναγνώριζε ως Δασκάλους του, εκτός του Λουί-Κλωντ ντε Σαιν-Μαρτέν, αναφέρουμε τον Ελιφάς Λεβί (Αλφόνς Λουί Κονσταν, 1810-1875), τον Ζοσέφ Αλεξάντρ Σαιν Υβ ντ' Αλβέυντρ (1842-1910), τον Αντουάν Φαμπρ ντ' Ολιβέ (1767-1825) και κυρίως τον σύγχρονό του Μαιτρ Φιλίπ της Λυών (Philippe Nizier Anthelme, 1849-1905). Το μνητικό του όνομα, καθώς και το λογοτεχνικό του ψευδώνυμο, ήταν «Parus» ή «Παπύς», που σημαίνει « γιατρός άμεσης βοήθειας » και το πήρε από το «Νυχθημερόν τού Απολλώνιου του Τυανέα», που αποτελεί συμπλήρωμα του έργου του Ελιφάς Λεβί : “Dogme et Rituel de la Haute Magie”.

Η μεταστροφή του από την υλιστική άποψη της ζωής, περιγράφεται στις αναμνήσεις του, με τίτλο : “Comment je devins mystique”. Σύντομα, αποκατέστησε επαφή με το «αρχαίο» Μαρτινιστικό Κίνημα και μελέτησε τα έργα του χημικού Louis Lucas, που ήταν γνώριμος του Eliphas Levi. Ο Ζεράρ Ανκώς αποκαλούσε τον εαυτό του μαθητή του L. Lucas και το 1887 του αφιέρωσε την μπροσούρα του “L'Occultisme Contemporain”.

Ο Δρ. Ζεράρ Ανκώς («Παπύς»), έχει καταγραφεί επίσης, στα πνευματικά χρονικά της δυτικής εσωτερικής πνευματικότητας, ως η προεξάρχουσα προσωπικότητα στις διάφορες εσωτεριστικές οργανώσεις και στους Παρισινούς εσωτεριστικούς και λογοτεχνικούς κύκλους, και ως ένας από τους κύριους ενεργητικούς παράγοντες της Γαλλικής Εσωτεριστικής Αναγέννησης των αρχών του 20ου αιώνα, που ενέπνευσε και επηρέασε όλα τα ανάλογα κινήματα δυτικής παραδοσιακής μνητικής πνευματικότητας, σε όλες της χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής, αργότερα. Στον ρόλο του αυτόν, τον βοήθησαν όλες οι αρετές της προσωπικότητάς του, όπως προαναφέρθηκαν και αναδείχτηκε ο αναμφισβήτητος ενθουσιώδης, αλλά και ενθουσιαστικός και εμπνευστικός ηγέτης, όλων αυτών των κινήματων, στο Παρίσι της περιόδου εκείνης. Ιδιαίτερα, επισημαίνουμε την εκπληκτική ικανότητά του σ' αυτό, που σήμερα θα λέγαμε «διαχείριση ανθρώπινων πόρων» (human resources management) και «διαδικτύωση ατόμων και ομάδων» (networking). Αρκεί κανείς να παρατηρήσει ποιοι ήταν οι 12, που αναφέρεται ότι αποτέλεσαν το Πρώτο Ύπατο Συμβούλιο του Μαρτινιστικού Τάγματος, δηλαδή ότι ήταν όλοι τους ταυτόχρονα ηγέτες άλλων Μνητικών Ταγμάτων και Κινήματων.

Υπήρξε μέλος και τις περισσότερες φορές ηγετικό, των σε άνθιση τότε εσωτεριστικών Κινήματων και Ταγμάτων, όπως :

του Memphis Misraim

του Μαρτινιστικού Τάγματος

του Ο.Τ.Ο. (Χο για την Γαλλία, από τον Theodor Reuss), της Θεοσοφικής Εταιρίας, της Ερμητικής Αδελφότητας του Λούξορ,

του Ερμητικού Τάγματος τής Χρυσής Αυγής,

του Καββαλιστικού Τάγματος R+C

Το 1887 συνδέθηκε με την Θεοσοφική Εταιρία της Γαλλίας, αλλά το 1890 παραιτήθηκε, διότι δεν συμφωνούσε με την έμφαση που έδινε η Θ. Ε. στον Ανατολίζοντα Εσωτερισμό.

Η διαφωνία του αυτή, θα πρέπει να του προκάλεσε ιδιαίτερη άπωση, αφού σχεδόν ταυτόχρονα, βλέπουμε το ενδιαφέρον του να στρέφεται με ιδιαίτερη έλξη, προς τις Δυτικές Πνευματικές και Θρησκευτικές Παραδόσεις, εσωτερικές και εξωτερικές, για την κάθαρση των οποίων, από τον τσαρλατανισμό, εργάστηκε ακάματα, μέχρι το τέλος της σύντομης ζωής του.

Αλλά, όπως είναι γνωστό, η κύρια συνεισφορά του στον τομέα αυτό, ως αντίδραση στον συνεχώς διογκούμενο υλισμό της εποχής, αλλά και ως εναλλακτική «Δυτική» πρόταση, σε σχέση με την «Ανατολίζουσα» πρόταση της Θεοσοφικής Εταιρίας, υπήρξε η ίδρυση « του Τάγματος των Ανωτέρων Αγνώστων » (“L' Ordre des SupérieursInconnus”) με τους τρεις βαθμούς, που είναι πιο γνωστό ως « το Τάγμα των Μαρτινιστών » ή «το Μαρτινιστικό Τάγμα », τού οποίου ο κραδασμός δεν έπαψε να δονεί τις ευαίσθητες και εννοιακές καρδιές, ακόμη και τώρα.

Ο Δημήτριος Σεμελάς, συνιδρυτής τού Τάγματος τού Κρίνου και τού Αετού, μετά από μία ανταλλαγή επιστολών με τον Gerard Encausse είχε λαβει την Μαρτινιστική μύηση τον Ιανουάριο τού 1911.

Αργότερα ανήλθε στο βαθμό τού « Ανωτέρου Αγνώστου Μυητή » (S:::l:::).

Το Μαρτινιστικό του όνομα ήταν “ Selait Ha ”.

Ο Παπύς ίδρυσε επίσης και μια Σχολή Ερμητικών Επιστημών, την « Ελεύθερη Ομάδα Εσωτερικών Σπουδών » (“ Groupe Indépendant d'Études Ésotériques ”) , στην οποία φοίτησαν και δίδαξαν, όλοι οι τότε γνωστοί μεγάλοι εσωτεριστές και μυημένοι διαφόρων Παραδόσεων, ακόμη και αυτοί που αργότερα ακολούθησαν άλλες Ατραπούς.

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Σχολής αυτής αποτέλεσε, με παραλλαγές, την « διδακτέα ύλη » των περισσότερων μεταγενέστερων οργανώσεων, των οποίων η ίδρυση ακολούθησε στην Ευρώπη και στην Αμερική.

Το 1908, ο « Παπύς » και ο « Τεντέρ » (Charles Detré), διοργάνωσαν στο Παρίσι ένα μεγάλο Ιδεαλιστικό Συνέδριο « τών Εσωτερικών Τεκτονικών Τύπων και του Τεκτονισμού τών Ανωτέρων Βαθμών ».

Ο Ζεράρ Ανκώς (« Παπύς »), αποπειράθηκε και το κατόρθωσε με επιτυχία, απέναντι σ' ένα υπερυψούμενο παλιρροϊκό κύμα καλπάζοντος υλισμού, να αντιτάξει τις Μυητικές, Εσωτερικές, Φιλοσοφικές και Θρησκευτικές Μορφές τής Δυτικής Πνευματικότητας, από την απώτατη αρχαιότητα, μέχρι την σύγχρονη «επιστημονίζουσα», αλλά «υλόφρονα» εποχή μας, του « homoeconomicus » και της « κερδομανίας », και να προσεγγίσει τα μεγάλα μυστήρια της «Υπαρξης» και της αναζήτησης του «Νοήματος της ανθρώπινης ζωής πάνω στον πλανήτη μας», της Συνειδητότητας και της Ευτυχίας, για την ευημερία και το καλό όλων μας. Και αυτό το έκανε με τρόπο μεθοδικό, συστηματικό και «επιστημονικό», έτσι ώστε να μπορέσει να γίνει αντιληπτό από κάθε δυτικό άνθρωπο.

Οι μαθητές και οι διάδοχοί του συνέχισαν το Έργο του, ποιοτικά, ουσιαστικά και ποσοτικά.

Μετά τον θάνατο του Σαιν-Μαρτέν, το 1803, η Μύηση τών “S:::l:::” συνέχισε να μεταδίδεται από πρόσωπο σε πρόσωπο, στα πλαίσια μιας πολύ χαλαρά πλεγμένης οργάνωσης. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η « Εσωτερική Διδασκαλία », που είχε μεταδώσει ο Μαρτίνεζ Πασκουάλες είχε επομένως, μεταδοθεί :

Α) Στους κόλπους των Καμπαλιστικών «Αρείων Πάγων», αποτελούμενων από 9 Ελύ Κοέν ο καθένας, που αρνούνταν να συμμορφωθούν με την απόφαση να κλείσει το Τάγμα και να παραπεμφθούν τα αρχεία στους “Φιλαλήθεις” του Savalette de Lange.

Β) Από κάποιους ΕλευθεροΤέκτονες του « Ανορθωμένου Σκωτικού Τύπου », που είχαν λάβει εμπιστευτικές οδηγίες από τον Βιλλερμόζ και από τους «Ευεργέτες Ιππότες της Αγίας Πόλεως».

Γ) Από τους Ανωτέρους Αγνώστους, του L.C.d.S.Martin.

Σε αυτήν την κατηγορία, ας ακολουθήσουμε τώρα, δύο διαφορετικές γραμμές διαδοχής: ο L.C.d.S.Martin είχε, μεταξύ άλλων, Μύησει τον Αμπέ ντε Λανού και τον Σαπτάλ, Κόμη του Σαντελούπ. Ο πρώτος Μύησε τον Ζ.Α.Εννεκίν, που με την σειρά του Μύησε τον Ανρί ντε λα Τους, που Μύησε τον Α.Ντεσμπάρολ, Κόμη του Ωτερκούρ που Μύησε την Αμελί Ντε Μπουάς-Μορτεμάρ. Αυτή η Αδελφή Μύησε τον Πέτρο-Αυγουστίνο Σαμποζώ. Εδώ να σημειώσουμε, πως ήταν ο Αμπέ ντε Λανού που Μύησε τον Αντρέ Σενιέ, τον Γάλλο ποιητή που αργότερα θα πέθαινε στην γκιλοτίνα (λαιμητόμο) κατά την διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης. Ο Σαπτάλ, είχε Μύησει έναν Αδ:::, του οποίου η ταυτότητα δεν αποκαλύφθηκε ποτέ, αλλά που με την σειρά του Μύησε τον Ανρί Ντελαάζ. Από το νεκρικό του κρεβάτι ο Ανρί Ντελαάζ Μύησε τον Δρ. Ζεράρ Ανκώς (Dr. Gerard Encausse), ευρύτερα γνωστό ως Παπύς (Papus). Αυτό έγινε το 1880.

Εκείνη την εποχή, ο Δρ. Ανκώς, ο Π.-Α. Σαμποζώ και διάφοροι άλλοι νέοι διανοούμενοι, μεταξύ των οποίων και ο Έλληνας Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος (φημισμένος συμβολιστής ποιητής, με το λογοτεχνικό ψευδώνυμο «Ζαν Μωρεάς »), είχαν την συνήθεια να γευματίζουν μαζί, συζητώντας συγχρόνως θέματα που τους ενδιέφεραν.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο Παπύς και ο Σαμποζώ ανακάλυψαν πως είχαν και οι δύο λάβει την Μύηση του "S:::I:::". Ο Παπύς εξέλαβε αυτή την σύμπτωση ως σιωνό από τον Ουρανό και άρχισε να εργάζεται για την δημιουργία μιας οργάνωσης, που θα συγκέντρωνε στις αγκάλες της όλους, όσους είχαν λάβει το «Μυστηριώδες Κληροδότημα» και θα χρησίμευε ως κέντρο μελέτης του Μαρτινιστικού Πνευματικού Ιδεώδους και ως μέσον διάδοσης του Κινήματος. Το 1884 συντάχθηκε το Καταστατικό αυτής της οργάνωσης που ονομάστηκε "Ordre Martiniste" ή «Μαρτινιστικό Τάγμα». Το 1890, αποφασίστηκε να τεθεί το Τάγμα υπό ένα Δωδεκαμελές «Υπάτο Συμβούλιο» με τον Παπύς ως Πρόεδρο και Μέγα Διδάσκαλο. Τα 12 Ιδρυτικά Μέλη του πρώτου Υπάτου Συμβουλίου ήταν : Παπύς, Π. Α. Σαμποζώ, Στανισλάς ντε Γκουαϊτά, Σαμουέλ, Σεντίρ (Υβόν Λελούπ), Πωλ Αντάμ, Μωρίς Μπαρέ, Ζυλ Λεζέ, Μοντιέρ, Σαρλ Μπαρλέ, Ζακ Μπουρζέ και Ζοζεφίν Πελαντάν. Πολύ σύντομα, δύο εξ' αυτών παραιτήθηκαν : ο Μπαρέ και ο Πελαντάν, και αντικαταστάθηκαν από τους Δρ Μαρκ Αβέν [Λαλάντ] και Βικτόρ-Εμίλ Μισελέ. Το 1893, παραδόθηκαν στους Μαρτινιστές της Λυών τα Αρχεία και οι Φάκελοι του Βιλλερμόζ και του Ναού των Κοέν της Λυών, που είχε αφήσει η χήρα του Ζ. Ποντ, διαδόχου του Βιλλερμόζ, στον Αδ::: Καβαρνιέ.

Ο Παπύς και ένδεκα άλλοι Αδελφοί λοιπόν, είχαν συγκροτήσει το 1890 το Πρώτο «Υπάτο Συμβούλιο» του «Μαρτινιστικού Τάγματος».

Το Μαρτινιστικό Τάγμα γνώρισε μία περίοδο ακμάζουσας δραστηριότητας στη Γαλλία και σε άλλες χώρες. Ο Παπύς ήταν ένας ακούραστος εργάτης και εισήγαγε το Τάγμα ακόμη και στην Ρωσική Αυλή, όπου ο Μαρτινισμός ήταν γνωστός για περισσότερο από έναν αιώνα. Λέγεται πως, ο Τσάρος Νικόλαος ο Β', ήταν ο Διδάσκαλος της Μαρτινιστικής Στοάς, που διατηρούταν μέσα στο Βασιλικό Παλάτι.

Ο Παπύς απεβίωσε το 1916, από φυματίωση, με την οποία μολύνθηκε κάνοντας το καθήκον του ως γιατρός στον Γαλλικό Στρατό.